

Kiusaamisen ja häirinnän
tunnistaminen, ehkäisy ja
tilanteisiin puuttuminen
Kirkonkylän koulussa

Mitä kiusaaminen on?

Kiusaamista on, kun yhdelle ja samalle oppilaalle aiheutetaan toistuvasti ja tahallaan pahaa mieltä. Tekijöinä on joku tai jotkut, joita vastaan kiusatun on vaikea puolustautua.

Toistuvuus tarkoittaa sitä, että sama oppilas joutuu yhä uudestaan muiden ilkeän tai vahingoittavan toiminnan kohteeksi. Tahallisuus merkitsee, että tekojen tarkoitus todella on loukata tai aiheuttaa harmia ja pahaa mieltä. Joskus lapset loukkaavat toisiaan vahingossa. Silloinkin asia tulee selvittää, vaikka kysymys ei varsinaisesti kiusaamisesta olekaan. Vaikeus puolustautua tarkoittaa sitä, että kiusattu on jollain tavoin kiusaajaansa nähden heikommassa asemassa. Kiusattu voi olla fyysisesti heikko, hyvin arka tai hän saattaa olla luokalla uusi oppilas, jolle ei ole vielä muodostunut kiusaamiselta suojaavaa kaveripiiriä.

Kiusaamisen muotoja ovat esimerkiksi:

- toistuva, tahallinen lyöminen, töniminen, tyrkkiminen, potkiminen, nipistely, raapiminen, maahan kaataminen, kamppaaminen, puskeminen, tukasta vetäminen, kuristaminen, esineillä heittäminen ja kaikki muu käsiksi käyminen
- pilkkaaminen, haukkuminen, lällätys, häpäiseminen, ilkkuva matkiminen tai toiselle naureskelu
- pelottelu, uhkaaminen, kiristäminen, syrjiminen, pakottaminen tekemään jotakin, tahallinen väärinneuvominen, perättömien juttujen keksiminen
- toisen/toisten yllyttäminen yhtä vastaan, toisen puolustamisen estäminen, kaverin ”varaaminen”, peleistä ja leikeistä poisjättäminen
- rahan kiristäminen, tavaroiden piilottelu, tavaroiden luvatta ottaminen ja särkeminen
- nimettömien tekstiviestien lähettäminen, puhelin- tai sähköpostihäirintä

Kiusaamista eivät ole riidat tai erimielisyydet silloin, kun yllä oleva kuvaus ei täyty. **Riitoihin ja erimielisyyksiin täytyy kuitenkin aina puuttua, sillä jatkuessaan ne johtavat helposti toisen alisteiseen asemaan. Toisin sanoen toiminta muuttuu kiusaamiseksi.** Riidat ja erimielisyydet eroavat kiusaamisesta siinä, että ne ovat yleensä ohimeneviä ja hetkellisiä eikä niiden kohteeksi joudu jatkuvasti yksi ja sama oppilas.

Kiusaaminen koskettaa koko luokkaa

Kiusaaminen ei tapahdu sosiaalisessa tyhjiössä. Yleensä useat oppilaat ovat tietoisia kiusaamisesta, ja kiusaajan toiminnalla on usein silminnäkijöitä. Valitettavan monet heistä toimivat yhteistyössä kiusaajan kanssa tai naureskelevat ja antavat ymmärtää, että he hyväksyvät kiusaamisen. Onneksi jotkut asettuvat kiusatun puolelle. Suurin osa oppilaista ei kuitenkaan puutu kiusaamistilanteisiin, vaan he pysyttelevät ulkopuolisina ja tulevat siten hiljaisesti hyväksyneeksi kiusaamisen. Kiusaaminen tapahtuu usein esimerkiksi siirtymätilanteissa tmv. kohdissa, joissa oppilaiden valvonta on vähäistä eikä aikuista ole läsnä. Oman opetusryhmän valvontavelvollisuudesta tulee huolehtia myös kannalta.

Suomessa ja muuallakin tehdyissä tutkimuksissa on havaittu oppilaiden toimivan seuraavanlaisissa rooleissa. Prosenttiosuudet kuvaavat eri rooleissa olevien suhteellista osuutta 10–15-vuotiaista.

- **Kiusaaja** on aktiivinen ja aloitteellinen, kiusaamisen primus motor. Hän on päätekijä kiusaamistilanteissa. Kiusaajia on oppilaista noin 7–10 prosenttia.
- Kiusaajan apurina toimii samoin 7–10 prosenttia oppilaista. **Apuri** ei ole kiusaamisessa pääroolissa. Hän ei ole varsinainen aloitteentekijä vaan avustaa kiusaajaa eri tavoin.
- **Kannustajat**, joita on oppilaista 15–20 prosenttia, kerääntyvät paikalle katsomaan ja naureskelemaan. Näin he tarjoavat kiusaajalle myönteistä palautetta elein, ilmein ja sanallisesti.
- **Kiusattu** (5–15 prosenttia) on oppilas, joka joutuu toistuvasti muiden kielteisen toiminnan kohteeksi ja joka on jollain tavoin puolustuskyvytön kiusaajiinsa nähden.
- **Kiusatun puolustaja** (15–20 prosenttia oppilaista) on oppilas, joka asettuu kiusatun puolelle ja pyrkii tukemaan häntä. Puolustaja yrittää saada toiset lopettamaan kiusaamisen tai lohduttaa kiusattua kahden kesken.
- **Hiljainen hyväksyjä** on oppilas, joka vetäytyy syrjään kiusaamisesta ja on kuin ei kiusaamista huomaisikaan. Heitä on oppilaista suurin osa, eli noin 25–35 prosenttia

Kiusaamisen dynamiikka

Kun kiusaaminen jatkuu pitkään, hyvin monen oppilaan käsitys kiusatusta alkaa vähitellen muuttua yhä kielteisemmäksi. Ryhmässä saattaa tulla tavaksi kohdella kiusattua lasta huonosti. Luokan normit eivät silloin mahdollista kiusatun puolustamista tai edes kanssakäymistä hänen kanssaan. Oppilaat voivat jopa kuvitella kiusaamisen olevan hyväksyttävää, mikäli siihen ei puututa selvästi ja tehokkaasti.

Oppilaita voi myös nolottaa se, mitä kiusatulle tehdään. Häpeän ja nolouden tunteet lisäävät osaltaan haluttomuutta puuttua kiusaamiseen. Vähitellen puuttumattomuudesta tulee välinpitämättömyyttä ja kiusatun tilanne siirtyy pois mielestä. Näin myös oma olo helpottuu. Kiusaamisen jäädessä omassa mielessä taka-alalle se arkipäiväistyy, eikä siihen tule enää kiinnittäneeksi erityistä huomiota. Kiusaamisesta on tullut osa luokan ja koko koulun arkipäivää, eikä yksittäisellä oppilaalla ole syytä, keinoja tai uskallusta puuttua siihen.

Kiusaamiseen ehkäisy Kirkonkylän koulussa

Koulun koko henkilökunnan pitää olla sitoutunut työskentelemään koulukiusaamisen ehkäisemiseksi. Jokaisen aikuisen tulee toimia samojen periaatteiden mukaisesti ja samansuuntaisesti. Kukaan ei saa katsoa sormiensa läpi kiusaamistapauksia, vaan asiat selvitetään perusteellisesti.

Tärkeää on, että koulun henkilökunnan lisäksi myös oppilaat sekä heidän vanhempansa ovat tietoisia niistä menettelytavoista. Syksyn vanhempainilloissa on hyvä ottaa yhdeksi aiheeksi koulukiusaaminen. Se ehkä madaltaa vanhempienkin kynnystä olla kouluun yhteydessä kiusaamistapausten ilmaannuttua.

On tärkeää, että luokkatasollakin pidetään tärkeänä turvallista opiskeluympäristöä. Tämä vaikuttaa suoraan oppilaiden itsetuntoon, oppimiseen ja koulumenestykseen.

Luokan yhteishenkeä voidaan kohottaa mm. seuraavilla asioilla:

- koulun järjestyssäännöt ja yhdessä sovitut säännöt luokan seinälle
- aamupiiri tai muu luokkakokous

- luokkahenkeä vahvistavat harjoitukset, esim. Hyvää mieltä yhdessä-materiaali
- roolileikit ja kirjallisuus
- kummioppilaat
- yhteistoiminnallinen oppiminen
- ryhmätyöskentelytaitojen opetteleminen
- oppilaan vahvuuksien tukeminen ja itseluottamuksen vahvistaminen, esim. Huomaa hyvä!-materiaali

Kiusaamiseen puuttuminen Kirkonkylän koulussa

Kiusaamiseen puuttumiseen on selkeä malli, jota jokainen koulun aikuinen noudattaa. Luokan seinälle kiinnitettävä malli löytyy yhteisistä tiedostoista Teamsista.

1. Mikäli kohtaat kiusaamista tai häirintää, kerro koulun aikuiselle. Asiasta informoidaan kiusatun tai häirityn omaa opettajaa.
2. Oppilaan oma opettaja ottaa asian esille oppilaan kanssa. Myös toista osapuolta kuullaan asiassa. Kertaluontoinen tilanne sovitellaan oppilaiden kesken ja kotia informoidaan harkinnan mukaan.
3. Jos kyseessä on vakava kiusaaminen tai häirintä, keskustelussa täytetään kiusaamistapauksen kirjaamislomake. Lomaketta säilytetään henkilökuntahuoneessa tapauksen mahdollista uusiutumista varten. Huoltajia informoidaan asiasta.
4. Oma opettaja järjestää seurantakeskustelun viikon kuluttua ensimmäisestä keskustelusta. Seurantakeskustelussa opettaja keskustelee ensin häirityn/kiusatun kanssa, sitten kaikkien tilanteessa mukana olleiden kanssa. Keskustelussa todetaan asian sen hetkinen tila.
5. Mikäli häirintä-/kiusaamistilanne on toistunut/jatkunut, määrätään oppilas rehtorin pitämään kasvatuskeskusteluun. Paikalla mahdollisuuksien mukaan myös kuraattori. Kasvatuskeskustelun kulku kirjataan Wilmaan ja käydyn keskustelun sisältö annetaan tiedoksi kotiin. Kuraattori aloittaa työskentelyn kiusaajan ja kiusatun kanssa.
6. Mikäli häirintä/kiusaaminen jatkuu, kutsutaan huoltajat koululle keskustelemaan asiasta. Keskustelussa on huoltajien lisäksi läsnä rehtori, luokanopettaja ja mahdollisuuksien mukaan myös kuraattori.
7. Tilanteen edelleen jatkuessa käytetään perusopetuslain määrittelemiä kurinpitokeinoja, jotka järjestyksessä lueteltuna ovat kirjallinen varoitus ja määräaikainen erottaminen.

Kiusaamistilanteen selvittämisessä on tärkeää, että oppilaat keskustelevat aikuisen kanssa ensin yksittäin. Kiusaajaa ja kiusattua ei saa ottaa keskusteluun yhtä aika. Kiusattu on alisteisessa asemassa kiusaajaan nähden, eikä voi tuoda omaa näkökulmaansa esiin kiusaajan ollessa läsnä.

Kiusaajan kanssa keskustellessa asiaa voi viedä eteenpäin esimerkiksi kysymysten avulla.

- Asian esittely
 - “Olen kuullut, että välitunnilla olet lyönyt Mattia. Saako näin olla?”
- Osoita, että näin ei voi olla
 - “Kuulin nyt sinun näkemyksesi. Kerro minulle, voiko näin jatkua? Mitä luulet, että minä ajattelen tästä?”
- Käännekohta ja ratkaisuehdotus
 - “Hyvä on. Mitä aiot tehdä asialle? Miten aiot jatkossa toimia?”

- Seurantakeskustelun sopiminen.
 - “Tämä kuulostaa hyvältä. Onko asia siis sovittu? Tavataan ensi viikolla tiistaina ja katsotaan miten tämän suhteen menee.”

Lähteet:

- Kivakoulu.fi
- Kiusaamisen vastainen toimintamalli, Lauttakylän koulu